

THE ROLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN THE SUBJECTION OF THE PEOPLES OF PRE-COLUMBIAN LATIN AMERICA

РОЛЬ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У ПІДКОРЕННІ НАРОДІВ ДОКОЛУМБОВОЇ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Kartashov M.O. / Карташов М.О.

b.s./ студент бакалаврату

Sapytska O.M. / Сапицька О.М.

c.h.s., as. prof. / к.і.н., доц.

ORCID: 0000-0001-9197-9952

V.Dahl East Ukrainian National University,

Kyiv, Ioanna Pavla II St., 17, 01042

Східноукраїнський національний університет ім.В.Даля,

м.Київ, Іоанна Павла II, 17, 01042

Анотація. У статті висвітлюється теза про те, що на прикладі завоювання народів доколумбової Латинської Америки європейцями можливо простежити позитивні та негативні чинники колоніальної політики, а також продемонструвати, що надмірний вплив релігійного фактору може одночасно слугувати як конструктивним, так і деструктивним рушієм певних соціально-культурних змін, якщо релігія стає зброєю в руках політичної влади, а не гармонійною частиною національної культури. Найбільшими державами, де превалює католицька релігія, на сьогодні є саме ті держави латиноамериканського регіону, що в свій час були колонізовані такими європейськими оплотами католицької церкви, як Іспанія та Португалія, що дозволяє казати про доволі унікальний культурний та традиційний місцевий консерватизм.

Ключові слова: доколумбова Латинська Америка, католицька церква, колонізатори, Іспанія, Португалія

Вступ.

Сьогодні найбільше людей, які сповідують католицизм, проживає у країнах Латинської Америки: Бразилії, Мексиці, Болівії, Аргентині та інших [1]. Релігія є невід'ємною складовою життя латиноамериканців, що відображено в їх побуті, архітектурі та інших суспільно-культурних аспектах. Важливим є той факт, що вірування на території Іберо-Америци на сьогодні вважаються самими віряними «істинними», тобто теоретично вони не несуть в собі меркантильних чи політичних мотиви, проте, мають на меті спробувати показати необхідність єднання та любові одне до одного незалежно від етнічної чи національної приналежності людей. Аби краще розуміти сучасну ментальність латиноамериканського суспільства, ми повинні знати, під впливом яких основних факторів вона історично сформувалась. Для цього необхідним є спостереження за соціально-культурними змінами, що стимулювались створенням іспанських та португальських колоній, масовим переселенням європейців до відкритих земель, утиском місцевого індіанського населення тощо.

Історія процесу колонізації Америки знаходить своє відображення у великій кількості вітчизняних та зарубіжних досліджень. На наш погляд, це зумовлено тим, що, починаючи з кінця XV й фактично до середини XVIII ст., ми бачимо формування абсолютно нової геополітичної частини світу, на якій до приходу

європейців існували автентичні культури на різному рівні розвитку, і яка здебільшого зберігає притаманні їй культурі особливості й до сьогодні. Окрім того, найбільш католицькими державами на сьогодні є саме ті держави, що в свій час були колонізовані Іспанією та Португалією, що дозволяє казати про доволі унікальний культурний та традиційний місцевий консерватизм.

Також вагомий внесок для дослідження питання внесли документи та політичні акти відповідного часу, зокрема, Requerimento, що проголошував передачу індіанських земель іспанській короні [2], заповіт королеви Іспанії – Ізабелли Кастильської [3], папська булла 1537 року [4], записи про сприйняття індіанськими народами католицизму та європейських звичаїв, а також записи про стан церкви в Європі та на Відкритих землях у щоденниках священників, єзуїтів, єпископів.

Не менш важливими даними для розробки наукової проблеми, слугували для нас епістолярні матеріали безпосередніх учасників подій, наприклад, подорожні записки та листи Ернана Кортеса, де Альмагро, де Бальбоа [5,6], в котрих вони описували причини жорсткого поводження з індіанцями, писали про заснування нових поселень та про скарби, що були знайдені. Світла на задану проблему проливають також і мемуари та інші доробки Христофора Колумба [7], в котрих він детально описує наявність загубленого Едему – райського місця на Землі, що сховано від людей морями та океанами. Також він зазначає необхідність розповсюдження католицизму, проте розповсюдження його мирним шляхом, не «мечем та вогнем», але словом та добротою.

Серед не менш важливих джерел є праці істориків – сучасників тих подій, як наприклад твори Хіль Давила [8], Руй де Піни [9] та Інкі Гарсіласо де ла Веги [10] тощо. Також до матеріалів дослідження слід віднести характерні мапи, що показують нам геополітичні реалії досліджуваного часу, а також демонструють географічні особливості різних регіонів, що є необхідним для розуміння особливостей конквісти в тому чи іншому місці. Серед матеріальних джерел, що демонструють собою процес колонізації латиноамериканського регіону та пряму участь католицької церкви у цьому процесі, що в подальшому стане ядром об'єднання культур, виступають безпосередньо папські булли, а також збудовані в синкретичних стилях храми Латинської Америки, що являють собою факт привнесення європейської культури та її злиття з місцевими автентичними традиціями.

Актуальності даній теми додає і нещодавня новина про вимоги колишніх країн-колоній карибського басейну про відшкодування з боку Великої Британії за колоніальне минуле. Відголоски давнини відбиваються й сьогодні, наслідки чого на собі можуть відчути також Іспанія та Португалія.

Тема дослідження, на наш, погляд у загальному сенсі актуальна для розуміння причинно-наслідкових зв'язків корінних трансформацій політичного світоустрою та соціально-економічних і культурних відносин між народами задля вироблення конструктивних векторів руху політичних сил в умовах майже корінної трансформації певних аспектів життєдіяльності значної частини українського соціуму у сучасних реаліях.

Основний текст.

В період пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу католицька церква в Європі мала не настільки тверду позицію, як це було в період «темних віків», а тому шукала будь-якого способу задля повернення авторитету. Найкращим місцем для реалізації амбіцій папського престолу на той час був Іберійський півострів, держави якого все ще вели реконкісту, безпосереднє закінчення якої повернуло віру в силу католицької церкви, проте, саме той факт, що кожна з країн проводила і завершувала реконкісту спираючись на різні фактори, в подальшому приведуть їх до різних методів колонізації та підкорення народів доколумбової Латинської Америки.

Природньо, що саме країни Іберійського півострова, а саме Іспанія та Португалія по завершенню реконкісти намагались швидше за інших утвердитись на морі, що й сприяло біполярному розташуванню сил в південно-американському регіоні. Іспанія за підтримки Папи та наявності ідейних персоналій і дійсно сильного конкурента в особі Португалії змогла задати колоніальний рух для інших держав.

Першочерговою задачею іспанських колонізаторів було саме насадження католицької віри. Іспанці йшли на нові землі під лозунгом «Побудови Нового світу». Іспанський гуманіст Перес де Оліва писав, що метою чотирьох подорожей Колумба було «об'єднати світи і надати тим дивним землям форму нашої[11]». Освоєння невідомого відбувалося на основі культурних моделей Європи. Кожен експедитор, а в подальшому конкістадор в повній мірі вважав себе місіонером, що є «посланником божим задля розповсюдження істинної віри»: «...ми повинні вірити, що Святий Дух вустами Ісаї сказав, що перший прийде з Іспанії, хто наверне цих людей; але те, що ми можемо вказати на це в певному місці його пророцтва, я не думаю, що без самовпевненості, якби це не було з новим світлом і новим божественним розумом, ми могли б це зробити...[12]». Звичайно, що «Новий світ» з релігійної точки зору мав бути непорочним, адже перші конкістадори прагнули, окрім збагачення та пригод, побудувати нове іспанське суспільство, яке ще не постраждало від людських пороків, тому перші роки відправитись за океан могли лише люди, які довели свою вірність Христу, а окрім того, згідно чинного законодавства Іспанії, не мали жодних судимостей.

Насправді то, більшість перших конкістадорів не були жорстокими воїнами та вбивцями. В минулому вони були не тільки солдатами, але й писарями, лікарями, навіть, священниками. Одним з прикладів є Ернан Кортес, який до завоювання індіанців був звичайним юристом-писарем. Робилось це не тільки з метою створення благородного християнського суспільства, але й з розрахунком на те, що людина, яка не була судима в Іспанії, не буде вчиняти злочини за океаном, вдалі від нагляду католицьких священників. Слід сказати, що набір в конкістадори лише благочестивих людей тривав недовго, як і віра у те, що індіанці є людьми «золотого віку».

Прагнення отримати прибуток з нових земель поступово приводив іспанських конкістадорів до конфліктів з індіанськими вождями. Більшість індіанців спочатку не дуже не турбував той факт, що тепер вони повинні

працювати на іспанців, адже вони вже довгий час працювали на власних вождів. Але заможній прошарок індіанців - касіки, які були союзниками конкістадорів, почали відкрито демонструвати невдоволення через те, що вони фактично втратили робочу силу та матеріальні блага через іспанців.

Вже на початку XVI ст. образ індіанця починає відображатись негативно, а церква вже не робить акцент на необхідності захищати населення захоплених територій та наставляти їх на «правильний шлях». Натомість вона стає основним рушієм захоплення нових земель іспанською короною.

Перші роки на території іспанських колоній діяла енком'єнда, коли територія лише теоретично була під патронажем іспанця, проте фактично він розпоряджався територією та індіанським населенням на власний розсуд, контроль за цим був майже відсутнім. Чим більше проходило часу, тим сильніше іспанська корона прагнула затвердити формально права на території, а контроль посилити. Для досягнення поставленої мети необхідним було, в першу чергу, позбавити прав власності самих індіанців. Тогочасна європейська політика вимагала відстоювання прав власності, а власність вважалася приналежністю «справжніх» людей.

Католицька церква, що намагалась посилити позиції корони, почала доводити, що насправді то, індіанці не є повноцінними людьми, адже вони живуть на «забутих Богом територіях». Всіляко просувалася теза, що індіанці не мають душі, є нечистими та грішними, тому не мають Божого права на те, щоб володіти цією землею. Їх вважали узурпаторами того, що створив Бог.

Такі аргументи радо сприймались більшістю простих іспанців, навіть попри те, що юристи доводили, спираючись на прийняті правила, що такі релігійні характеристики не позбавляють індіанців їх природнього права власності, адже вони народились і живуть на цих землях, а окрім того мають свої устава, вождів тощо. Юридична спроба вирішення питання долі захоплених у Латинській Америці територій вилилась у прийняття в 1512 році Бургоських законів, які мали сильне релігійне підґрунтя, проте фактично були націлені на ліберальне привласнення землі: «...Індіанців мають переселити до енком'єндас. На кожні п'ятдесят індіанців має бути побудовано чотири будиночки (тридцять на п'ятнадцять футів). Ця земля не може бути відібрана в них, оскільки вони були відібрані з їх початкової землі. Індіанці вирощують усю їжу. У відповідні сезони енком'єндерос (чоловіки, які спостерігають за індіанцями) змушуватимуть індіанців садити кукурудзу та вирощувати курей...Громадянин, якому надано під владу індіанців, повинен звести будівлю, яка буде використовуватися як церква. У церкві має бути зображення Богоматері та дзвін, яким кликатимуть індіанців на час молитви. Людина, яка має їх у енком'єндах, повинна щовечора ходити з ними до церкви та переконуватися, що вони перехрестилися та заспівали кілька гімнів. Якщо індіанець не приходить до церкви, йому не дають відпочити наступного дня...Щоб переконатися, що індіанці належним чином вивчають християнство, кожні два тижні їх перевірятимуть і навчатимуть того, чого вони не знають, через енком'єндеро. Він навчатиме їх десяти заповідей, семи смертним гріхам і уложенням віри. Будь-який енком'єндеро, який не зробить це належним чином, буде оштрафований на шість золотих песо...На однаковій

відстані від усіх садиб збудують церкву. У неділю буде відправлятися Меса і споживатися частування. Якщо енкомендеро не приведе своїх індіанців, з нього стягнуть десять золотих песо... Той, хто має п'ятдесят індіанців, повинен вибрати одного хлопчика, який, на думку енкомендеро, здатний, щоб навчатися читати та писати, а також розуміти важливість католицизму. Потім цей хлопчик навчатиме інших індіанців, тому що індіанці легше приймуть те, що говорить хлопчик, ніж те, що скажуть іспанці. Якщо енкомендеро має сто індіанців, то вибирають двох хлопців. Віра повинна бути вкорінена в їхніх головах, щоб душі індіанців були врятовані... Якщо індієць захворіє поблизу священика, священик повинен піти до нього і прочитати Кредо та інші корисні речі католицької віри. Індіанець повинен зробити зізнання без стягнення плати. Якщо індіанець помре, його поховують із хрестом біля церкви. Якщо його не поховують, енкомендеро повинен заплатити штраф у розмірі чотирьох золотих песо... усі жителі Іспанії, які мають індіанців у енком'єндах, повинні охрестити немовлят протягом тижня після їх народження... Індієцям потрібно дозволити виконувати їхні священні танці... Індіанці не можуть змінити своїх господарів. Один енкомендеро не може найняти або надати житло індіанцю, який належить іншому енкомендеро... Індіанським вождям дозволено давати двом індіанцям виконувати особисті обов'язки на кожні сорок своїх підданих. Крім того, відвідувачі маєтків повинні добре ставитися до індіанців і вчити їх тому, що вони знають про католицизм... Після двох років служби індіанці вільні. До цього часу вони будуть цивілізованими і справжніми християнами, здатними керувати собою... [13]». Такі політичні рішення були прийняті з метою запевнити інші європейські держави, що Іспанія не захоплювала ці території незаконно, а лише ввела свій патронаж на них. Католицька церква, в свою чергу, отримала потужне посилення у вигляді багатьох мільйонів індіанців-неофітів та сотнях новозбудованих церков, а іспанська корона де-факто отримала величезні землі для експлуатації.

Закони 1512 року намагались виправдати правомірність іспанського панування в Латинській Америці, однак юридичні проблеми все ж лишались, адже й інші країни могли заявити про бажання розповсюдження віри на відкритих землях. Тоді, в 1513 році, за авторства талановитого юриста Хуана Лопеса де Палесос Рубіоса створюється новий правовий акт – *Requerimiento*. Цей акт мав на меті фактично закріпити за іспанською короною землі, які подарував їй Папа Римський.

Відтепер, іспанці начитували відповідний акт вождям чи представникам індіанського населення, аби ті могли передати іншим, що тепер вони повноцінні піддані іспанської корони та католицької церкви. Незнання індіанцями іспанської мови до уваги не бралось. З цього моменту іспанці могли вільно винищувати непокірне індіанське населення та будувати для себе життєвий простір, говорячи, що тубільці не бажали приймати Христа та виконувати волю Папи.

Маючи таку ґрунтовну правову та релігійну базу, іспанські конкістадори в перші десятиріччя XVI ст. починають перебиратись на Південноамериканський континент. На материк індіанська культура була значно багатшою, зокрема, про

це нам каже і їх соціальна структура, що була оформлена у вигляді доволі сильних імперій ацтеків, майя, інків. Спосіб підкорення таких великих територій із організованими арміями кожен конкістадор бачив по своєму. В першу чергу необхідним було зачитати Requerimiento, проте індіанців не вражав цей документ, тому доволі часто вживались засоби залякування та терору із фізичним винищення багатьох місцевих жителів, в тому числі жінок та дітей. Виправдовувати таку жорстокість конкістадорів допомагала католицька церква, яка тепер прирівнювала індіанців до тварин, а, отже, проголошувала, що вони не можуть мати душі як білі європейці, тому конкістадори не можуть бути покарані за їх вбивство.

Проте, існували і ті, хто вважали що індіанців повноправними людьми, що так само захищені Богом. Іспанський священник-домініканець Бартоломе Де лас Касас просував ідею, що індіанці так само є вихідцями з Ізраїлю, і вони є потомки Сіма. Така прокламація робила індіанців вищими за статусом ніж африканців, майже зрівнюючи їх з європейцями. Дійсно, така думка знайшла своїх адептів, проте й в цьому випадку її намагались трактувати на користь іспанської корони. Іспанські монахи-юристи Франциско Суарес та Франсиско де Віторія підтверджували наявність душ в індіанців, проте ці душі вони називали неочищеними, тому що ніхто не хрестив індіанців. Отже, в такому випадку у місцевого населення залишалось єдине вірне рішення на погляд прибічників вищезазначених ідей – визнати іспанців володарями земель, адже тоді вони зможуть піклуватись про душі своїх нехрещених братів.

Остаточно цей спір було вирішено виданою Папою Павлом III булою від 29 травня 1517 року. Ця була забороняла обертати в рабство місцевих жителів, та позбавляти їх майна. Усі інші релігійні прагнення іспанців на захоплених територіях Латинської Америки залишились такими, як і були від початку – побудова нового світу, привнесення цивілізації та католицької віри. Втім, економічний інтерес повністю переключився на природні ресурси. Однак слід зазначити, що католицька релігія все ще давала право використовувати рабський труд, проте не за рахунок індіанців, а за рахунок привезених рабів з Африки, бо вони в свою чергу вважались нащадками не Сіма, а Хама.

Власне активна фаза іспанської колонізації завершилась у другій половині XVI ст., разом з тим завершилися і активне насадження католицької релігії та релігійне обґрунтування дій конкістадорів. В цей момент католицька релігія з точки зору європейців вже не була основним рушієм наступного етапу Великих географічних відкриттів, проте стала одним з ключових аспектів нової латино-американської культури.

Відкривши нові землі, європейці вступили з індіанцями в глобальний культурний обмін. Найбільш помітним стало насичення автентичних індіанських вірувань католицькими образами та подальше окатоличування.

Спочатку релігійна еліта індіанської общини заперечувала та не приймала ті вірування, що принесли з собою іспанці, аргументуючи це тим, що іспанські «святі» - це лише обман та ілюзія, і нічого доброго в собі ці образи не несуть, в той час коли індіанські боги є справжніми й справедливими. Але більшість корінного населення, почала бачити в католицькій вірі щось містичне, ніби

«ліки» від всіх тих незгод та хвороб, від яких гине тубільне населення, але не завойовники. Взагалі, слово «ліки» з'явилося в індіанському лексиконі після контакту з іспанцями, і мало воно значення магії чи неземних сил, усього того, що впливало на стан людини, а пояснення цьому індіанці не могли знайти.

Завдяки насильницькому насадженню релігії, вже наступне покоління індіанців було позитивно налаштоване на будівництво католицьких церков та розповсюдження католицької релігії. Власне, про такий стан речей нам говорять записки Дієго де Ланда «Повідомлення про справи в Юкатані»[14].

До кінця XVI ст. індіанці вже стали уособлювати своїх богів у тому вигляді, якими вони були представлені їм іспанцями і вірили в силу католицьких святих.

З середини XVII ст. починається період релігійного синкретизму, явища, коли католицькі святи вже не вважалися подібними до індіанських богів, а визнавалися тими ж самими святими, просто під іншими іменами. Активно росте культ Біблії та Папських указів, а кожен індіанський кодекс в своєму змісті повинен був мати частину з католицькими указами, популяризується культ діви Марії на основі вже існуючих місцевих богинь тощо.

Можна зрозуміти, що релігійні аспекти відігравав чи не найважливішу роль у процесі колонізації, адже завдяки їй іспанці могли виправдати будь-які свої дії, а індіанці, врешті-решт, відкрити для себе новий спосіб об'єднатись духовно як між собою, так і з білими прибульцями.

Відкриття нових земель спричинило великі соціокультурні потрясіння не лише для індіанців, але й для європейців.

Католицька церква, що на той момент вже багато сторічч притримувалась однієї догми та стандарту вже не була беззастережним авторитетом. Експансія католицької церкви, а разом з тим і вплив Папи на тубільців Латинської Америки дала змогу знову піднести роль католицької церкви. Окрім того, поява «нових» прихожан спричинила переосмислення вже фундаментальних основ католицької віри.

Здавна вважалось, що всі відомі народи є потомками Адама та Єви і їх нащадків, проте відтепер ця систематизація потребувала корегування. Першим, найбільш легким способом було не вважати індіанців за людей, адже Бог не дарував їм ці землі, а живуть вони там як й інші живі створіння. З цього моменту католицька церква практично розколотась на два табори: перші, хто всіма силами намагався підтримати корону Іспанії і довести, що індіанці не мають душі, та другі, хто намагався відстояти право індіанців вважатись людьми. До перших можемо віднести вище зазначених Франциско Суареса та Франсиско де Віторію, в категорію других можна віднести Бартоломе де Лас Каса та Томаса Мора. Цей конфлікт інтересів продовжувався понад десятиріччя, доки його не вирішила папська булла 1537 року. Індіанці остаточно проголошувались людьми, причому такими, що мають душу і не можуть бути вбиті іншими людьми з душею, тобто іспанцями, просто так.

Із проголошенням індіанців людьми церква зустрілась з новою проблемою – релігійною систематизацією людства, адже білі вважалися потомками Ноя, в той час, як африканці – Хама, араби та євреї – Сіма тощо. Біблія не давала прямої відповіді, звідки з'явилися індіанці та яким чином вони потрапили на заморські

землі. Все ж було прийняте рішення, яке було в певній мірі прагматичним, визнати корінних жителів Латинської Америки потомками Сіма, тим самим поставивши їх на нижчу ступінь від білих, проте значно вище за африканські народи.

В подальшому католицька релігія в Латинській Америці отримала різноманітні вектори розвитку, характерні для того чи іншого регіону із властивими йому місцевими культурами та образами божеств. Таким чином індіанці не лише були реципієнтами європейської культури, але й самі впливали на неї, зокрема, на релігійний її аспект.

Висновки.

Процес колонізації Латинської Америки – це історична подія, яка мала глибокі та довгострокові комплексні наслідки. Католицька церква давала поштовх до колонізації все більшої кількості територій у регіоні, виходячи, передусім, із своїх власних тогочасних інтересів найбільшого феодала та землевласника Європи під прикриттям постулату «розповсюдження істинної віри».

Вагомим фактором в процесі колонізації Латинської Америки було становище католицької церкви, що вже доволі тривалий час мусила боротись із світськими монархами те, аби її слово було останнім в геополітичному житті Європи. Прагнення поновити свій авторитет сприяло певним релігійним переосмисленням дійсності. Після завершення першого етапу завоювання територій латиноамериканського регіону, подальші дії іспанської корони були націлені на збагачення та стабільність королівської казни, і окатоличування індіанців мало при цьому суто прагматичну мету.

Досліджуючи розвиток індіанців в умовах відсутності цивілізації рівня тогочасної Європи, можна побачити поступове наростання напруженості між корінним населенням та білими прибульцями, але в той же час доколумбова культура тубільців трансформувалась та вилилась в окрему, нову гілку католицької релігії, поєднуючи вже існуючі та принесенні особливості. На кінець XV – початок XVI сторіччя індіанці не були об'єднаною силою, кожне плем'я мало свої інтереси та сфери впливу, тому ми бачимо наявність лише фактично трьох могутніх держав та постійних конфліктів і громадянських війн на теренах Центральної та Південної Америки. Як наслідок привнесення західноєвропейської культури, в індіанській общині почався процес повільного прийняття насаджуваних культів та вірувань. Хоч цей процес був не дуже швидким та більшою мірою жорстоким, проте він започаткував розвиток абсолютно нової традиційної сфери в житті мешканців Латинської Америки.

Зокрема слід зазначити і зворотній імпульс, що дали католицькій церкві народи відкритих земель. Саме існування незазначених в Біблії народів змусило католицьку церкву пережити новий розкол, адже були ті, хто намагався відстояти природне право індіанців бути людьми, в той час як інші усіма силами намагались позбавити індіанців жодного права зватись людьми. Таким чином, ми бачимо перехід до нового періоду розвитку в історії церкви та релігійної думки Західної Європи внаслідок вже першого етапу Великих географічних відкриттів.

Саме вплив та роль релігійного аспекту у масштабній колонізації невеликою спільнотою європейців великих територій на інших континентах показує нам, що завжди є той чинник, що може стати фактором як добровільного, так і примусового об'єднання зовсім різних народів, традицій та формацій.

Література:

1. Religion in Latin America (Report) // URL: <https://www.pewresearch.org/religion/2014/11/13/religion-in-latin-america/>
2. Juan Lopez de Palacios Rubios. "Requirimiento, 1513". Indiana University. Archived from the original on June 17, 2019. // URL: www.indiana.edu
3. Testamento de la Señora Reina Católica Doña Isabel, hecho en la villa de Medina del Campo, a doce de octubre del año 1504. // URL: <https://docelinajes.es/2015/09/fragmento-del-testamento-de-la-senora-reina-catolica-dona-isabel-hecho-en-la-villa-de-medina-del-campo-a-doce-de-octubre-del-ano-1504/>
4. Pope Paul III - 1537: Sublimis Deus. On the Enslavement and Evangelization of Indians // URL: <https://www.papalencyclicals.net/paul03/p3subli.htm>
5. Cortés, Hernán, Cartas de relación; nota preliminar de Manuel Alcalá, México, Porrúa, 1970 [16ª reimpresión, 1992]. // URL: <https://www.noticonquista.unam.mx/amoxtli/1321/1318>
6. Sánchez Galera, Juan y José María (2012). Vamos a Contar Mentiras. Edaf.* Aram, Bethany (2007). Leyenda negra y leyendas doradas en la conquista de América: Pedrarias y Balboa. Marcial Pons, Ediciones de Historia. – 288 p.
7. EL “LIBRO DE LAS PROFECÍAS” (1504) DE CRISTÓBAL COLÓN: LA BIBLIA Y EL DESCUBRIMIENTO DE AMÉRICA¹ JUAN LUIS DE LEÓN AZCÁRATE - Facultad de Teología. Universidad de Deusto 2006. - 47 pp. // URL: <https://summa.upsa.es/details.vm?q=id:0000029385>
8. Регіонознавство: Азія, Африка й Латинська Америка: навч. посіб. / Головченко Володимир; Дип. акад. України при М-ві закордон. справ України. - К. : Дип. акад. при МЗС України, 2013. - 343 с.
9. Peteira E., Rodriques G. Pina // Portugal : diccionario historico, chorographico, heraldico, biographico, bibliographico, numismatico e artistico. / Peteira, Esteves & Rodriques, Guilherme. — Lisboa : 1064 pp.
10. Фернандес де Наваррете, Еуастакіо (1850). Життя відомого поета Гарсіласо де ла Вега в Збірці неопублікованих документів з історії Іспанії, том. XVI, Мадрид // URL: <https://archive.org/details/coleccindedocu16madruoft/page/n9/mode/2up>
11. Francesca Cantù. La Conquista spirituale. Frontiere della modernità, 2007. 448 p.
12. Juan Luis de León Azcárate. El "Libro de las Profecías" (1504) de Cristóbal Colón. 2006. 77 p.
13. Henry Kamen (2020). La invención de España. Leyendas e ilusiones que han construido la realidad española. Barcelona, Editorial Planeta, 518 págs.
14. de Landa Calderón, Fray Diego (2007). Relación de las cosas de Yucatán. México D.F.: Monclém Ediciones // URL:

<https://ia801306.us.archive.org/17/items/relationdeschose00land/relationdeschose001and.pdf>

Abstract. *The article highlights the thesis that on the example of the conquest of the peoples of pre-Columbian Latin America by Europeans, it is possible to trace the positive and negative factors of colonial policy, as well as to demonstrate that the excessive influence of the religious factor can simultaneously serve as both a constructive and a destructive driver of certain socio-cultural changes, if religion becomes a weapon in the hands of political power, and not a harmonious part of the national culture. The largest states where the Catholic religion prevails today are precisely those states of the Latin American region that were once colonized by such European strongholds of the Catholic Church as Spain and Portugal, which allows us to speak of a rather unique cultural and traditional local conservatism.*

Keywords: *pre-Columbian Latin America, Catholic Church, colonialists, Spain, Portugal*

Стаття відправлена: 2024 р.
© Карташов М.О., Сапицька О.М.